

Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0825U003391

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 11-08-2025

Статус: Наказ про видачу диплома

Реквізити наказу МОН / наказу закладу: Наказ №338 іфд 05.09.2025 р.

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Чайка Маргарита Сергіївна

2. Marharyta S. Chaika

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-6915-0272

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 016

Назва наукової спеціальності: Спеціальна освіта

Галузь / галузі знань: освіта

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Спеціальна освіта

Дата захисту: 15-08-2025

Спеціальність за освітою: Корекційна освіта

Місце роботи здобувача: Чеська гуманітарна організація «Людина в біді»

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження: Šafaříkova 635/24, Praha, 120 00 Pra, Чехія

Форма власності: Приватна/недержавна

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR:

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): PhD 10267

Повне найменування юридичної особи: Український державний університет імені Михайла Драгоманова

Код за ЄДРПОУ: 44807628

Місцезнаходження: вул. Пирогова, буд. 9, Київ, 01030, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Український державний університет імені Михайла Драгоманова

Код за ЄДРПОУ: 44807628

Місцезнаходження: вул. Пирогова, буд. 9, Київ, 01030, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 14.29.29, 14.29.37, 14.29.09

Тема дисертації:

1. Система розвитку комунікативної діяльності дошкільників з комплексними порушеннями засобами альтернативної комунікації
2. The system of development of preschool children's communicative activity with complex disorders by means of alternative communication

Реферат:

1. Дослідження присвячене вивченню системи розвитку комунікативної діяльності у дошкільників з комплексними порушеннями засобами альтернативної комунікації. Розкрито питання введення візуальних засобів альтернативної комунікації. Висвітлено специфіку роботи щодо розвитку комунікативної діяльності у дітей дошкільного віку з комплексними порушеннями візуальними засобами альтернативної комунікації в умовах рутинно-орієнтованого навчання та в умовах дитячих освітніх установ. Сформульовано загальні і специфічні принципи впровадження у роботу з дітьми дошкільного віку з комплексними порушеннями візуальних засобів альтернативної комунікації задля формування і розвитку комунікативної діяльності. Створено систему дослідження мотиваційного компоненту комунікативної діяльності у дітей дошкільного

віку з комплексними порушеннями візуальними засобами альтернативної комунікації. Розроблено інноваційну методику введення візуальних засобів альтернативної комунікації «Комунікативний конструктор», завдяки якій, висвітлено загальні і специфічні засади введення альтернативної комунікації в роботу з дітьми дошкільного віку з комплексними порушеннями для формування і розвитку комунікативної діяльності. Виявлено і проаналізовано особливості формування і розвитку комунікативної діяльності дошкільників з комплексними порушеннями. Розроблено і запроваджено методику введення візуальних засобів альтернативної комунікації «Комунікативний конструктор». Розроблено і запроваджено «Методичні рекомендації щодо застосування альтернативних засобів комунікації в дитячих освітніх установах» на національному рівні. Набули подальшого розвитку розроблені системи діагностики мотиваційного компоненту комунікативної діяльності дошкільників, алгоритм підбору засобів альтернативної комунікації, методика введення візуальних засобів альтернативної комунікації «Комунікативний конструктор», «Методичні рекомендації щодо застосування альтернативних засобів комунікації в дитячих освітніх установах». Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що розроблені «Методичні рекомендації щодо застосування засобів альтернативної комунікації в дитячих освітніх установах» введено в роботу освітніх закладів для дітей на національному рівні і запроваджуються у зв'язку із рекомендаціями МОН з 2022 року по всій території України; розроблена інноваційна авторська методика «Комунікативний конструктор» використовується для формування та розвитку комунікативної діяльності у дошкільників на базі Центрів раннього втручання, освітніх дошкільних установ, Інклюзивно-ресурсних центрів та в практиці окремих фахівців в Одеському, Київському та Львівському регіонах. Методичні результати виконаного дослідження можна використовувати на педагогічних нарадах в різних закладах дошкільної освіти, на нарадах співробітників у лікарнях, санаторіях, реабілітаційних центрах, на батьківських зборах та консультаціях, присвячених покращенню стану комунікативної діяльності у дітей дошкільного віку з комплексними порушеннями. Теоретичні і практичні напрацювання дослідження можна застосовувати в навчальному процесі відповідних середніх спеціальних та вищих педагогічних закладів в межах орієнтовних курсів «Основи інклюзивного навчання», «Основи альтернативної комунікації» при розробці навчальних курсів «Основи інклюзивної освіти», «Логопедія», «Спецметодики навчання дітей з тяжкими порушеннями мовлення» тощо п для обласних академій та інститутів післядипломної освіти педагогів.

2. The research is devoted to the study of the system of development of communicative activity in preschool children with complex disorders by way of alternative communication. The issue of introducing visual aids to alternative and augmentative communication is revealed. The specifics of the work on the development of communication activity in preschool children with complex disorders by visual means of alternative and augmentative communication in the conditions of routine-oriented education and in the conditions of children's educational institutions are covered. The general and specific principles of implementation of alternative and augmentative communication in the work with preschool children with complex visual impairments for the formation and development of communication activity are formulated. The system of research of motivational component of communicative activity in preschool children with complex disorders by visual means of alternative and augmentative communication was developed. An innovative methodology for the introduction of visual aids to alternative and augmentative communication "Communicative Constructor" has been developed, which covers the general and specific principles of introducing alternative and augmentative communication in the work with preschool children with complex disorders for the formation and development of communication activity. The peculiarities of the formation and development of preschool children with complex disorders' communicative activity are identified and analysed. The methodology of introducing visual aids for alternative and augmentative communication "Communicative Constructor" was developed and implemented. Methodological recommendations for the use of alternative aids to communication in children's educational institutions were developed and implemented at the national level. The developed systems of diagnostics of the motivational component of preschool children's communication activity, the algorithm for selecting alternative and augmentative communication tools, the methodology for introducing visual aids to alternative and augmentative communication "Communication Constructor", "Methodological Recommendations for the Use of Alternative

Communication Tools in Children's Educational Institutions” were further developed. The practical significance of the results obtained is that the developed “Methodological recommendations for the use of alternative and augmentative communication in children's educational institutions” have been introduced into the work of educational institutions for children at the national level and are being implemented in accordance with the recommendations of the Ministry of Education and Science from 2022 throughout Ukraine; the developed innovative author's methodology “Communicative Constructor” is used to form and develop communication activities in preschool children on the basis of early childhood intervention centres, educational preschool institutions, Inclusive Resource Centres and in the practice of individual specialists in Odesa, Kyiv and Lviv regions. The methodological results of the study can be used at pedagogical meetings in various preschool education institutions, at staff meetings in hospitals, sanatoriums, rehabilitation centres, at parent meetings and consultations on improving the state of communication in preschool children with complex disorders. The theoretical and practical findings of the study can be used in the educational process of relevant secondary specialized and higher pedagogical institutions as part of the indicative courses “Fundamentals of Inclusive Education”, “Fundamentals of Alternative and Augmentative Communication” in the development of courses “Fundamentals of Inclusive Education”, “Speech Therapy”, “Special Methods of Teaching Children with Severe Speech Disorders”, etc. for regional academies and institutes of postgraduate education for teachers.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Нове вирішення актуального наукового завдання

Публікації:

1. Чайка М. Вплив засобів АДК на розвиток комунікативної діяльності дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія: 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2022. Випуск 42. С. 39-50.
2. Чайка М. Методика введення у щоденне використання адк-постерів для стабілізації психоемоційного стану дітей з порушеннями мовлення або комунікативного розвитку в ситуації війни. Наукові записки : [збірник наукових статей] / М-во освіти і науки України, Укр.держ. ун-т імені Михайла Драгоманова ;упор. Л. Л. Макаренко. – Київ : Видавничий дім “Гельветика”, 2025. – Випуск CLXII (162). – С. 157-171 с. – (Серія педагогічні науки).
3. Чайка М.С., Усатенко Г.В. Використання символічних зображень як засобу альтернативної та додаткової комунікації у дітей з вираженими мовленнєвими порушеннями. Проблеми Політичної Психології: 2022. Том 26. Випуск 12 (26).
4. Кривоногова О.В., Орленко І.М., Паламарчук Д.О., Чайка М.С. Використання альтернативної комунікації в ранньому втручанні в умовах надзвичайних ситуацій. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія. 2022. Том 34 (73). № 5. С. 74-81.
5. Chaika M. Working as a Therapist while Suffering War in Ukraine Intervention 21(2):p 170-175, October 2023.
6. Чайка М.С. Важливість застосування засобів АДК в корекційно-розвитковій роботі з дітьми з ООП. Інклюзивний освітній простір: виклики сьогодення: 2020 рік: матеріали регіональної наук.-практ. конф., 25 черв. 2020 р. Житомир: КЗ «Житомирський ОІППО», 2020. С. 53-57.
7. Усатенко Г.В., Чайка М.С. Застосування альтернативної комунікації: теоретичний огляд візуальних засобів АДК. International scientific and practical conference. Lublin, the Republic of Poland, 2020. С. 161-165.

- 8. Всеукраїнська науково-практична онлайн-конференція «Організація освітнього процесу у закладі дошкільної освіти», Київ, 2020 – виступ із докладом «Взаємозв'язок інтелектуального та мовленнєвого розвитку дошкільника».
- 9. H. Usatenko, M. Chaika Practical Aspects of Usage of Alternative and Augmentative Communication Symbols in Speech Rehabilitation of People with Aphasia. Międzynarodowa Konferencja Naukowa. Wyzwania współczesnej gerontologii. Lublin, the Republic of Poland, 2020. С. 44-45.
- 10. Virtual Communication Matters International AAC Conference in London, UK.
- 11. III International Conference on Autism TEENAGERS and YOUTH with AUTISM. Київ, Україна.
- 12. International Winter School Social Dimensions of European Studies. Київ, Україна.
- 13. International scientific-practical conference EU Practices of Inclusive Education. Київ, Україна
- 14. Фестиваль науки 2022 в Університеті Грінченка, Майстер клас «Комунікація засобами АДК в екстрених ситуаціях». Київ, Україна.
- 15. Міжнародна науково-практична інтернет-конференція з нагоди відзначення Дня науки-2022 в Україні «Актуальність та особливості наукових досліджень в умовах воєнного стану». Київ, Україна.
- 16. Всеукраїнське науково-педагогічне підвищення кваліфікації «STEM-освіта: науково-практичні аспекти та перспективи розвитку сучасної системи освіти». Київ, Україна.
- 17. Всеукраїнський міжвідомчий психологічний форум «Забезпечення психологічної допомоги в секторі сил озброєння України». Київ, Україна.
- 18. International conference Rethinking Mental Health Care. Inclusion, Access, Respect, Dignity in Vilnius, Lithuania.
- 19. Polish-Ukrainian Summer Camp For Young Scientists, Warsaw, Poland.
- 20. AAC in Special School in Warsaw, Poland
- 21. Представлення досвіду використання візуальних засобів АДК в умовах війни. Тренінг для тренерів з психотравми. Краків, Польща.
- 22. Представлення досвіду використання візуальних засобів АДК в умовах війни Expert Meeting on Mental Health and Psychosocial Support & Gender- Based Violence across the Nexus BUILDING BRIDGES IN DISPLACEMENT. Бонн, Німеччина.
- 23. Представлення постерної доповіді Experience of using visual aids of AAC with families in the Early Childhood Intervention Service Creating Early Childhood Intervention Together Building Bridges. Прага, Чехія.
- 24. Всеукраїнська конференція з Раннього втручання «Літня школа раннього втручання». Одеса, Україна
- 25. Intervention webinar on Social Reconstruction and Mental Health and Psychosocial Support. Diemen, Netherlands.
- 26. Чайка М. С., Усатенко Г. В., Кривоногова О. В. (2021) Теорія та практика використання альтернативної комунікації для осіб з особливими освітніми потребами. Навчально-методичний посібник. Київ.
- 27. Товкес Ю., Чайка М. Набір Ігор З Піктограмами Для Зошита «Про Мене». Duvogra™. 2021
- 28. СВДОЦТВО про реєстрацію авторського права на твір №11779 Науковий твір «Методика введення візуальних засобів альтернативної комунікації «Комунікативний конструктор», Чайка М.С., від 04 квітня 2023
- 29. Про дружбу – дітям та підліткам: робочий зошит / Кисельова-Саврасова В., Чайка М., Усатенко Г., Яковенко Д. – Електронне видання. – К. : ФОП Усатенко Г. В., 2023.
- 30. Про дружбу – молоді і дорослим: робочий зошит / Усатенко Г., Чайка М., Яковенко Д., Кисельова-Саврасова В. – Електронне видання. – К. : ФОП Усатенко Г. В., 2023.

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПВ:

Впровадження результатів дисертації: Впроваджено

Зв'язок з науковими темами:

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Супрун Микола Олексійович
2. Mykola O. Suprun

Кваліфікація: д.пед.н., професор, 13.00.03

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-4198-9527

Додаткова інформація: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=li4QDgYAAAAJ&hl=uk>

Повне найменування юридичної особи: Український державний університет імені Михайла Драгоманова

Код за ЄДРПОУ: 44807628

Місцезнаходження: вул. Пирогова, буд. 9, Київ, 01030, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Чеботарьова Олена Валентинівна
2. Olena V. Chebotarova

Кваліфікація: д.пед.н., професор, 13.00.03

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-4560-3708

Додаткова інформація: <https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=SCXS9zcAAAAJ>

Повне найменування юридичної особи: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України

Код за ЄДРПОУ: 21560861

Місцезнаходження: вул. М. Берлінського, буд. 9, Київ, 04060, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія педагогічних наук України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Базима Наталія Валентинівна

2. Nataliya V. Bazyma

Кваліфікація: к. пед. н., доцент, 13.00.03

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-7651-3812

Додаткова інформація: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=zV6ezy0AAAAJ&hl=ru>

Повне найменування юридичної особи: Запорізький національний університет

Код за ЄДРПОУ: 02125243

Місцезнаходження: вул. Університетська, буд. 66, Запоріжжя, Запорізький р-н., 69011, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Шульженко Діна Іванівна

2. Dina I. Shulzhenko

Кваліфікація: д.психол.н., професор, 19.00.08

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-8943-497X

Додаткова інформація: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/B-4488-2018>;
<https://scholar.google.com.ua/citations?user=oENg8YsAAAAJ&hl=uk>

Повне найменування юридичної особи: Український державний університет імені Михайла Драгоманова

Код за ЄДРПОУ: 44807628

Місцезнаходження: вул. Пирогова, буд. 9, Київ, 01030, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Тищенко Владислав Володимирович

2. Vladyslav V. Tyshchenko

Кваліфікація: к. пед. н., старший науковий співробітник, 13.00.03

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-2449-4722

Додаткова інформація: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=QdSUnxkAAAAJ&hl=ru>

Повне найменування юридичної особи: Український державний університет імені Михайла Драгоманова

Код за ЄДРПОУ: 44807628

Місцезнаходження: вул. Пирогова, буд. 9, Київ, 01030, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VIII. Заключні відомості

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
голови ради**

Шевченко Володимир Миколайович

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
головуючого на засіданні**

Шевченко Володимир Миколайович

**Відповідальний за підготовку
облікових документів**

Кліваденко Наталія Іванівна

Реєстратор

УкрІНТЕІ

**Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є
відповідальним за реєстрацію наукової
діяльності**

Юрченко Тетяна Анатоліївна